

Oppstadveven og andre typer vevstoler

Figur 1 Gammel oppstadvev med renningsvev. Fotograf: Antoinette M. Olsen

Oppstadvev med renningsvev er en veldig gammel type vevstol og vevteknikk i Norge og i resten av verden. Det eldste tekstilfunnet vi har funnet i Norge er Teglefunnet (datert til år 250 – 550 e.Kr.), som viser et renningsoppsett for oppstadveven med renningsvev.

Oppstadveven består av

to sidestolper som står skrått opp mot en vegg. Tøybommen er på toppen, skillestokk og vektsteiner i bunn. Renninga er skilt i to; et sett med renningstråder foran skillestokken og et sett med renningstråder bak skillestokken, som man finner i bunnen av veven. Renningstrådene i det bakre skillet er festet til vevskaftene med tråder, så når man flytter fram et skaft, trekkes de bakre renningstrådene med, slik at man får et skille i renninga. For å få et nytt skille legger man tilbake det fremste vevskaftet og trekker fram et nytt skaft. Man bruker tre vevskaft i tillegg til skillestokken når man vever kyper. Skal man veve toskaft, for eksempel ei grene, bruker man ett vevskaft i tillegg til skillestokken. Man legger inn innslagstråden i skillet fra siden og slår tråden oppover i renninga mot tøybommen med et vevsverd mens man vever.

Figur 2 Opprettstående oppstadvev med trøer.
Fotograf: Antoinette M. Olsen

Opprettstående oppstadvev (også kjent som billedvev- og gobelinvev). Tekstiler i gobelin-teknikk kom til Europa og Norden på 1500- og 1600-tallet. I Norge fikk teknikken et oppsving på 1800-tallet, blant annet på grunn av husflidsutstillingen i Kristiania i 1890, hvor det ble vist frem flere små vevstoltyper som passet til små byleiligheter, blant annet en "Opstadvævstol". Den kvindelige Industriskole kjøpte en slik vevstol, men interessen blusset først opp etter at Frida Hansens nye vevskole startet opp i Kristiania i 1892. På den avbildete veven kan renningen settes opp på to måter: a) Renning strammet med lodd eller b) renning sveipet på garnbommen. Man vever ved å sitte foran veven, legger inn innslagstråden i skillet og slår tråden nedover. Innslaget dekker renningstrådene helt og man arbeider etter en tegning som

er plassert bak renningstrådene.

Flatveven kom til Europa i middelalderen. Den er en forbedret og videreført utgave av oppstadveven med renningsvekker. Videreføringen av oppstadvevens vevskaft finner vi i hovlene og skaftene i flatveven. Dette gir oss mulighet til å lage enda flere vevskiller. I bord- og gulvvevstolene er renningstrådene tredd gjennom hovler. Hovlene er trådhemper som henger mellom et overskaft og et underskaft. Flere slikte skaft henger bak hverandre i veven og hver renningstråd er festet til et av disse skaftene. Slik kan skaftene heves og senkes uavhengig av hverandre. Jo flere skaft du har på din vev, desto flere muligheter har du til å veve avanserte mønstre.

Figur 3 Moderne flatvev. Fotograf: Antoinette M. Olsen

Monicaveven (bordvev) er en liten og moderne vevstol, ment for de som ikke har plass til en stor gulvvev hjemme hos seg. Bordveven tar liten plass, er enkel å bruke og man kan veve alt fra blant annet små veggtepper til puter, ryggsekker, vesker, lampeskjermer, herrevester og servietter. På en firskaftet bordvev kan man blant annet veve følgende bindemønstre og vevteknikker;

Figur 4 Monicavev. Fotograf: Antoinette M. Olsen

- Grunnbindingene lerret og kyper.
- Sammensatte bindinger.
- Mønsterbindinger; rosebragd, krokbragd, tavlebragd, hullbragd og halvdreiel.
- Dobbelbindinger; dobbeltsidige bindinger, dobbeltev med bukt, dobbeltev med to atskilte lag og flensvev.
- Smette- og slyngteknikker.

Brikkeveven er en gammel vevteknikk som vanligvis brukes når man vever pyntebånd til kjoler, drakter og bunader. Brikkene er oftest firkantet og laget av tynne tre- eller pappskiver. Bredden på båndene avgjøres av hvor mange brikker man bruker i oppsettet. Brikkevev kan også brukes når man lager renningsbåndet og renninga til oppstadveven med renningsvekter. I Teglefunnet (datert til yngre romertid eller folkevandringstid, år 250 – 550 e.Kr.) ble det funnet et renningsbånd med ferdig renning til oppstadveven og båndet var vevd med brikker. Brikkebåndet var utført med 3 firehulls brikker.

Figur 5 Brikkevev fra Island. Fotograf: Antoinette M. Olsen

Grindveven er også en veldig gammel type vev, som man antar ble tatt i bruk i Skandinavia i middelalderen. På 1700- og 1800-tallet brukte man å gi bort grindvever som friergaver i det gamle bonde-samfunnet i Norge. Veven brukes til å veve alt fra smale pyntebånd, belter og skjerf til stoffbredder som kan sys sammen til

Figur 6 Moderne grindvev i plast og tre. Fotograf: Antoinette M. Olsen

klesplagg. En grindvev består av en toppliste, en bunnliste og spiler laget av tre eller plast. Hver spile har et gjennomgående hull. Når man trer grindveven tres en tråd i hvert hull og en tråd i hvert mellomrom. Selv bruker jeg grindveven når jeg skal lage renningsbåndet og selve renninga til oppstadveven.

Kilder:

- Berit Lund-Iversen; Å veve, grunnbok i bindingslære, Universitetsforlaget
- Agnes Geijer; A history of Textile Art, The Pasold Research Fund LTd
- Mette Thorsen; Bordvev,veving for alle, Universitetsforlaget
- Idehefte for grindvev, Norges husflidslag
- Målfrid Grimstvedt; "haug ok heidni 2/2005"
- Antoinette M. Olsen; Kyperveving på oppstadvev med renningsveker, forlaget Den hendige hedningen
- Marta Hoffmann og Ragnhild Trætteberg; Teglefunnet, særtrykk av Stavanger Museums Årbok 1959
- Marta Hoffmann; Frøken Kristiane Frisaks patenterede opstadvæv; særtrykk av "by og bygd" 16.bind
- Bjørg Kristiansen White; Billedvev, Gyldendal Norsk Forlag